Tudor Călin Zarojanu
Istoria oraşului martir

În toamna anului 1792, cînd Hans Friederic Hildermayer sosea în Travermötte pentru a urma cursurile Facultății de Filozofie, oraşul era capitala unei regiuni înfloritoare, binecuvîntată de Dumnezeu cu tot ceea ce şi-ar putea dori locuitorii unui colț de lume. Cele două mari rîuri, Lynhel şi Hinnenbord, îşi uneau cursurile la intrarea în podiş, provocînd o adevărată orgie vegetală. Deşi clima era mai degrabă rece, absența vînturilor (oprite de potcoava munților Törwall) şi cele trei sute de zile senine ale anului dădeau frîu liber naturii. Aşa cum stabilise, încă la 1512, biologul Jans Tellemack, pe platoul Traverlund se putea întîlni nu mai puțin de unsprezece mii de soiuri de plante, iar fauna număra aproape nouă sute de specii, fără ca în calcul să intre insectele!

După ce constatai cu justificată surpriză că podişul era perfect circular, ți se părea oarecum logic faptul că oraşul era plasat în centrul acestui cerc, deşi, e drept, nu-i copia forma, întins cum era de-a lungul rîurilor îngemănate. Ridicat în plin Ev Mediu, Travermötte era, paradoxal, opusul a ceea ce înseamnă o cetate: nici un zid de apărare, nici un turn de veghe, nici măcar un val de pămînt sau un canal cu apă. Periferia aluneca în lanurile de secară, casele nu aveau decît un singur nivel, iar clopotnițele bisericilor abia dacă depăşeau vîrfurile copacilor.

Oraşul era un dar al cerului, o oază de împăcare şi linişte, un loc al lipsei de patimă.

Poate tocmai de aceea era sortit unei morți atît de violente.

***

Hans Friederic Hildermayer era la vremea aceea un tînăr subțiratic de nouăsprezece ani, închis în sine, dar cu o nesfîrşită sete de a afla. Vorbea puțin, asculta tot. În micul lui sat natal fusese considerat o ciudățenie a naturii. Cei din jur erau oameni dintr-o bucată, care munceau zi-lumină fără să se-ntrebe vreodată de ce, iar seara se adunau să bea şi să sporovăiască. Sensul vieții, infinitul mare şi cel mic erau foarte departe de a-i preocupa în vreun fel. Înconjurat de cărți şi obsedat de întrebări fundamentale, Hans

Friederic Hildermayer îi întriga şi chiar îi stingherea. Cînd se răspîndi vestea că tînărul va pleca la oraş să urmeze cursuri de filozofie, cei mai mulți ridicară din umeri: la ce altceva te-ai fi putut aştepta de la un asemenea individ? În acelaşi timp, deşi n-ar fi recunoscut-o, răsuflară uşurați, căci Hans Friederic Hildermayer avea în el ceva neliniştitor, ca o vibrație necunoscută, ca un mesaj din altă lume.

Hans Friederic Hildermayer nu cunoştea pe nimeni în Travermötte. Chiar prezența aici a Facultății de Filozofie îi era incertă, ca un fel de legendă. Instituția însă exista şi o găsi cu uşurință, căci era cea mai impunătoare clădire din oraş, cu coloane şi trepte de marmură. Nu întrebă pe nimeni nimic. Instinctul îi purtă paşii spre biroul rectorului, care îl primi politicos şi distant, îi comunică data examenului, apoi tăcu brusc, încît tînărul înțelese că nu este cazul să lungească vizita.

Facultatea nu primea decît zece studenți în fiecare an, deşi avea tot atîția profesori. Hans Friederic Hildermayer avu o săptămînă la dispoziție pentru a consulta biblioteca facultății, care adăpostea nouă sute de mii de volume. Nu i se precizase vreo bibliografie, aşa încît citi la întîmplare, părăsind clădirea abia după miezul nopții.

Gazda pe care şi-o găsise, un bătrîn singur, pe nume Lantz Voldern, acceptase să i se plătească în natură: Hans Friederic Hildermayer se angajase ca, în timpul liber, să lucreze parcela de pămînt pe care Voldern o avea la marginea oraşului. Deocamdată, chiriaşul lui nu dispunea de nici un ceas liber, dar bătrînul, la fel ca toți ceilalți locuitori din Travermötte, era un om bun şi înțelegător.

Nici unul dintre ei, însă, nu avea să se dovedească suficient de înțelegător pentru a pricepe urgia abătută asupra lor.

***

Hans Friederic Hildermayer trecu examenul fără emoții. De altfel, era greu de crezut că ar fi putut fi emoționat de ceva. Astfel, din 11 noiembrie 1792 viața sa intră pe un făgaş în care, vreme de doi ani şi jumătate, fiecare zi avea să se asemene izbitor cu cea precedentă. Şi totuşi, fiecare era alta, pentru că tînărul student la Filozofie absorbea ceea ce afla aşa cum un

colaps gravitațional înghite toată materia, inclusiv lumina. Nu numai ceea ce citea în cărți ori auzea la cursuri, dar toate micile întîmplări, fragmente de replici, frînturi de imagini, străzile, casele, oamenii - totul părea să fie absorbit de creierul lui Hans Friederic Hildermayer şi nimeni nu se îndoia că, odată recepționată, orice informație îşi găsea un loc definitiv în memoria lui. Colegii îl porecliseră "Burete" şi, deşi aluzia era imperfectă, căci un burete ajunge repede la limita de saturație, porecla avu atîta succes încît o foloseau şi profesorii - dar nu de față cu tînărul pe care îl priveau cu un amestec de respect, umilință şi stinghereală.

Exceptînd orele dedicate studiului şi cele două-trei ceasuri pe care le dormea, Hans Friederic Hildermayer umbla. Umbla peste tot. În mai puțin de un an ajunsese să cunoască nu numai fiecare casă şi fiecare concetățean, dar şi amănunte pe care aceştia, după ce i le povestiseră, le uitaseră, într-un firesc sistem de memorie selectivă, care la Hans Friederic Hildermayer nu funcționa. Ştia totul despre toți, în vreme ce nimeni nu ştia aproape nimic despre el. La început îl priviseră ca pe un ins ciudat, dar plăcut. Chiar dacă trăiau pe o insulă de prosperitate şi linişte, locuitorii din Travermötte aveau şi ei micile lor necazuri şi marile lor visuri, încît se bucurau să întîlnească pe cineva dispus să asculte ore în şir fără să comenteze şi, încă mai important, fără să repovestească nimănui ceea ce afla.

Cu timpul, însă, începu să le inspire suspiciune, chiar teamă. De ce vroia să ştie totul? De ce n-avea nimic de spus? Ce urmărea? Şi, în definitiv, de unde apăruse şi unde vroia să ajungă?

La sfîrşitul celui de-al doilea an, toată lumea îl evita, inclusiv bătrînul Voldern, care în rest n-avea ce să-i reproşeze, pentru că tînărul se achita conştiincios de datorii.

Pentru Hans Friederic Hildermayer, această schimbare de atitudine nu însemnă nimic: aflase deja tot ce se putea afla de la oameni, iar în biblioteca facultății mai erau mii de volume de citit. Se întoarse deci la cărțile lui şi, în Travermötte, viața continuă să curgă fără înverşunări sau amenințări.

Nu pentru mult timp.

***

Pe 14 octombrie 1794, un călător sosit după un drum istovitor aduse în oraş o veste despre care nu puteai spune dacă trebuie luată în serios şi ce implicații va avea: în nordul extrem izbucnise o răscoală. Călătorul, care avea să plece în grabă a doua zi, înainte ca localnicilor să le treacă prin cap să-l întrebe măcar cum îl cheamă, susținea că armata intervenise în forță şi era vorba de sute de morți.

Era ca şi cînd le-ai spune pămîntenilor că pe Marte a căzut un meteorit. E foarte vag şi, mai ales, e foarte departe. Zvonul bîntui o vreme prin oraş, apoi se stinse.

Pe 3 noiembrie, însă, sosi un curier special care aduse cu sine un document uimitor: o comunicare din partea comandantului armatei, care, într-un limbaj sofisticat şi aproape alegoric, cerea să fie linişte. Atît. Oficialitățile oraşului, în frunte cu primarul, se adunară în Sala de Consiliu pentru a vedea cu ochii lor bucata de hîrtie parafată cu sigiliul pe care îl vedeau pentru prima dată. De generații întregi, în Travermötte nu ajunsese nici un înscris oficial. Iar curierul nu ştia, nu vroia sau nu putea să ofere precizări. După cîteva pahare de vin, oferite de consilieri, şopti totuşi că luptele s-au întins mult spre sud.

Luptele! Care lupte? Cine se lupta cu cine şi de ce? Nu mai reuşiră să scoată vreun cuvînt de la el.

A doua zi, Consiliu hotărî să trimită un om spre nord, pentru a vedea ce se întîmplă. Şi acesta era un fapt fără precedent. Pentru că totul părea mai degrabă o aventură, nu le fu greu să găsească un voluntar, care plecă în aceeaşi zi şi nu se mai întoarse niciodată.

În zorii zilei de 29 noiembrie, toți locuitorii paşnicului Travermötte săriră din paturi şi se repeziră buimaci pe străzi, după ce fuseseră treziți de o bufnitură îndepărtată. Nu putea fi un tunet: în podiş ploua rar, niciodată cu fulgere ori trăsnete. Înainte de a înțelege ce se întîmplă, descoperiră, pentru prima dată, că sînt complet descoperiți în fața oricărui eventual atac. Atac din partea cui? Nu ştiau răspunsul la această întrebare, dar nici n-aveau timp de întrebări. Începură să alerge care încotro, încercînd să-şi baricadeze casele şi să adune cele cîteva arme de vînătoare.

Soarele se ridică plictisit peste un oraş cuprins de o panică rece, cu atît mai obositoare cu cît motivul ei rămînea necunoscut, ca şi direcția din care putea veni amenințarea. Palidele informații despre ceva care se petrecea în nord nu erau suficient pentru a defini o direcție. „Ei", oricine ar fi fost, puteau apărea de oriunde. În acele clipe de confuzie, părea posibil să apară de oriunde.

Atunci se petrecu ceva uimitor: studenții de la Filozofie se baricadară în facultate şi atîrnară la una dintre ferestre o pînză pe care scria: "Solidaritate cu răsculații! Moarte tiraniei!" Despre ce tiranie putea fi vorba, cîtă vreme oraşul era practic izolat? Ce ştiau studenții şi nu ştiau concitadinii lor? Cine erau răsculații? O zi, o noapte şi încă o zi se scurseră, într-o tensiune epuizantă, fără ca aceste întrebări să-şi găsească răspunsul.

Pe 30, seara, începu infernul. Mai întîi se auzi un vuiet surd. Toți se aşteptau să apară o armată. În locul acesteia, cerul se umplu de nori negri, care făcură ca întunericul să se instaureze cu o oră mai devreme şi, în chiar primele secunde de beznă, diluviul se prăbuşi peste oraş, din două părți: funii de ploaie groase cît brațul, legînd norii de pămînt, şi un tăvălug de apă năvălind pe cele două rîuri, măturînd totul în cale, zeci de metri de-a stînga şi de-a dreapta albiilor. Nepregătiți pentru o eventuală confruntarea armată, locuitorii din Travermötte erau încă mai neputincioşi în fața potopului. Cele şapte poduri din lemn fură smulse de ape în mai puțin de un minut, valurile mîloase duceau cu ele animale, arbori smulşi din rădăcini, oameni țipînd disperați, garduri. Majoritatea locuitorilor reuşiră să se refugieze la timp pe acoperişuri şi, cînd apa ajunse la nivelul acestora, ploaia se opri în mod brusc, de parcă ar fi fost închis undeva un robinet. Valurile mai muşcară cu furie vreme de cîteva ore, după care începură să descrească lent.

Prima geană de lumină a zilei de 1 decembrie 1794 găsi în podişul Traverlund o imagine de coşmar: totul, de la lanurile de secară pînă la turlele bisericilor, era acoperit cu strat gros de noroi cafeniu, iar pe acoperişurile caselor - distruse în mare parte -, care păreau jalnice plute în noroiul de mîzgă, oameni de humă, cu fețe răvăşite, aşteptau resemnați sfîrşitul.

Pe fațada Facultății de Filozofie, o cîrpă cu literele întinse de ploaie continua să lanseze o chemare ciudată: “Moarte tiraniei!”

***

Timp de două luni, cît durară eforturile de reconstrucție şi înlăturare a noroiului, locuitorii cîndva patriarhalului Travermötte nu se mai gîndiră la ipoteticul război. Dacă ar fi făcut-o, le-ar fi părut acum ridicol: se dovedise că pericolele venite din partea semenilor nu pot rivaliza cu urgiile naturii. Descopereau astfel, mult mai tîrziu decît alții, că omul nu este decît o frunză-n vînt, un bob de nisip, un fir de iarbă.

La sfîrşitul lui februarie, oraşul semăna cît de cît cu ceea ce fusese înaintea acelei nopți blestemate şi clopotele sunară îndelung, chemînd enoriaşii la slujbe de mulțumiri adresate Cerului care, după ce-i pusese la încercare, îi îngăduia încă pe fața pămîntului.

Cu toate eforturile oficialităților, inițiatorii scurtei şi bizarei greve universitare n-au putut fi identificați, după cum şi rațiunile acesteia rămaseră învăluite în mister. Studenții refuzară să vorbească şi, cum nu puteau fi exmatriculați cu toții (nemaivorbind că altele erau grijile), incidentul fu declarat închis.

Nu pentru multă vreme, însă - căci, în a treia zi a lunii martie, Travermötte se trezi în plin război civil. Istoviți de lungile săptămîni ale recosntrucției, locuitorii dormeau pe brînci la ora la care cîteva zeci de răsculați, fugăriți de soldați, pătrunseră în oraş şi declanşară lupte crîncene pe străzile abia eliberate de ultimele urme ale diluviului noroios. Deşteptîndu-se în zăngănit de arme, cei mai mulți localnici se ascunseră în pivnițe. Destui, totuşi, ieşiră la lumină, alăturîndu-se uneia sau celeilalte dintre părțile combatante. Se dovedi astfel un lucru cu totul neaşteptat: travermöttezii nu erau aşa rupți de lume cum păreau. Ei ştiau, mai mult decît autoritățile locale, cîte ceva despre luptele din centrul şi nordul țării, şi apucaseră chiar să-şi formeze un punct de vedere. Pregătiți să intre în luptă, ei ştiau de mult de partea cui o vor face.

Ciocnirile durară o săptămînă încheiată. Părea că atît răsculații, cît şi armata, nu vor sfîrşi niciodată să se scurgă în Travermötte. Mureau cu sutele şi totuşi erau tot mai mulți.

Într-o noapte dispărură însă la fel de brusc cum apăruseră, lăsînd în urma lor mormane de cadavre - printre care peste cinci sute de localnici -, un oraş distrus mai tare decît după inundații şi supraviețuitorii împărțiți definitiv în două tabere, gata să se sfîşîie pentru un singur cuvînt.

Nimeni nu putea bănui că aceste dramatice evenimente nu erau decît repetiții pentru apocalipsa care avea să urmeze.

***

În noaptea potopului, Hans Friederic Hildermayer luptase, alături de ceilalți, pentru a salva ceea ce se putea salva, în primul rînd propria lor piele. Ca de obicei, nu scosese un cuvînt, dar, în acele împrejurări, nici nu erau multe de spus.

Despre baricadarea colegilor lui în sediul Facultății de Filozofie aflase abia după aceea, căci se petrecuse în vreme ce Hans Friederic Hildermayer lucra la pămîntul bătrînului care-l găzduia.

Cît despre cele şapte zile de război civil, nimeni nu-l văzuse pe Hans Friederic Hildermayer în acea perioadă. După ce morții fuseseră îngropați - ceea ce dură trei zile încheiate - colegii îşi amintiră de el şi-l descoperiră în bibliotecă, citind. Părea greu de crezut că rămăsese acolo tot timpul evenimentelor, dar, la întrebările lor, Hans Friederic Hildermayer răspunse evaziv. Îl lăsară în plata Domnului şi, o lună mai tîrziu, cînd viața îşi reluase, cu greu, cursul firesc, tînărul îşi susținu examenul de licență, pe care îl trecu în mod strălucit. Profesrorii nu ezitau să folsească termenul “geniu”, iar porecla “Burete” era rostită acum cu adînc respect.

Hans Friederic Hildermayer îşi propusese să părăsească greu încercatul Travermötte la mijlocul lui aprilie, deşi ceva, ca un ecou îndepărtat, ca o amintire cețoasă ori un frgament de vis, îi spunea că nu va apuca s-o facă. Oricum, îşi petrecu ultimele zile de dinaintea datei fixate hoinărind prin împrejurimi, inspirînd adînc mirosul vegetației care reuşise

să supraviețuiască dezastrelor şi gîndindu-se la viitor: al lui, al celorlalți, al cosmosului.

În ceea ce-l privea, ştia că nu va fi profesor - ar fi trebuit să vorbească într-o oră cît n-o făcuse pînă atunci într-o lună. Urmase facultatea doar pentru a avea acces la celebra ei bibliotecă. Nu visa decît să se retragă undeva, în munți, şi să reflecteze la tot ceea ce aflase. Dorința avea să i se îndeplinească în curînd, dar numai după trecerea ultimei punți a iadului.

În ziua de 13 aprilie 1795, la numai un ceas distanță unul de altul, războiul şi poptopul loviră din nou, de data asta cu forțe reunite, ceea ce mai rămăsese din Travermötte. În scurt timp, oraşul era invadat de cadavre sfîrtecate, arse şi umflate, nemaiputîndu-se şti dacă oamenii au pierit prin sabie, foc sau apă. Străzile deveniseră canale mlăştinoase prin care îşi croiau drum pîrîiaşe de sînge deviate de grămăjoare de pansamente năclăite şi de bucăți de carne intrate în putrefacție. Infernul atinse un punct de maxim în ziua în care valurile dezlănțuite luară cu ele spitalul de campanie, în urletele răniților care nu puteau să înoate. Oricum, nu mai erau mulți cei care ar fi putut să-i audă.

Unul dintre ultimii în viață era primarul - dar nu pentru lungă vreme. Printr-o adîncă tăietură în burtă i se revărsau intestinele, în vreme ce agoniza în brațele lui Hans Friederic Hildermayer, care se nimerise în preajma lui. Recunoscîndu-l pe tînăr, i se adresă cu o ultimă brumă de putere:

- Noi n-am supărat niciodată pe nimeni... ne-am văzut de ale noastre... trăiam fericiți... nu ştiu ce-am făcut să meritäm toate astea... Tu, care ai citit şi ai auzit atîtea... rectorul mi-a zis că nu există altul ca tine... tu... spune-mi, există ceva... ceva ce-am fi putu noi face... ca să nu fim măturați de pe fața pămîntului?

Hans Friederic Hildermayer îl privi cu atenție, apoi răspunse:

- Nu.

Primarul se schimonosi de durere - ori poate mai mult de furie şi neputință. Părea că răspunsul l-a lovit mai tare deîit sabia care-i scosese măruntaiele. Reluă cu şi mai mare efort:

- Dar tu... care ştii atîtea.... atîtea... spune-mi... care e sensul acestor întîmplări îngrozitoare?

Pentru prima dată de cînd se afla în Travermötte, pe figura lui Hans Friederic Hildermayer alunecă o umbră şi trupul i se clătină. Un trecător care l-ar fi văzut pentru întîia oară ar fi spus că este emoționat, şocat, nesigur sau toate la un loc, dar niciuna dintre acestea nu i se putea potrivi. Îşi descleştă maxilare şi rosti:

- Niciunul.

Primarul îşi dădu ultima suflare. Tînărul îl lăsă acolo şi, jumătate tîrîndu-se, jumătate înotînd, reuşi să ajungă la periferia oraşului, de unde, cu eforturi penibile, atinse, pînă în zorii zilei următoare, vîrful unuia dintre dealurile care cutau podişul către poalele munților Törwall. De acolo, odată cu primele raze de soare, îşi întoarse privirile spre platou, care se transformase într-o mlaştină informă. Ici-colo, cîte un obiect greu identificabil plutea la suprafața apei mîloase, dar nu exista nici o formă care să dea semne de viață.

Cochetul Travermötte nu mai exista, iar podişul Traverlund arăta ca o farfurie plină cu o ciorbă groasă, scîrboasă. Hans Friederic Hildermayer avea să treacă peste creasta munților două zile mai tîrziu. Nici unul dintre cei cîțiva supraviețuitori ai dezastrului nu avea să povestească vreodată acele zile de coşmar. Hans Friederic Hildermayer însuşi a făcut-o doar spre sfîrşitul vieții sale, cînd depăşise suta de ani şi se pregătea să-şi încheie opera.